

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma vuosille 2020-2024 päivitys 2023

Sisältö

YLEINEN OSA	3
1 YLEISTÄ YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMASTA OHJELMAKAUDELLE 2020 - 2024	3
1.1 Ympäristöterveydenhuollon yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma	3
1.2 Ohjelmakauden teema: Yhdenmukaisen valvonta ja yhteistyö.....	3
2 PPKY SELÄNTEEN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMAN YLEINEN OSA	4
2.1 Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö	4
2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakautuminen	4
2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen.....	5
2.2.2 Tarkastukset ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika	5
2.2.3 Valvontakohteiden / valvontakohdetyyppien tarkastustiheydet	6
2.3 Valvontahenkilöstön osaamisen varmistaminen ja koulutus.....	6
2.4 Valvontatietojärjestelmä.....	6
2.5 Laadunhallinta.....	6
2.6 Viestintä	7
2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus	7
2.8 Varautuminen	8
2.9 Epidemioiden selvittäminen.....	8
2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu	8
2.11 Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi	8
PPKY SELÄNTEEN TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT	10
3 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA	10
3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö	10
3.1.1 Toimipaikkojen hyväksymis- ja rekisteröimismenettely sekä tiedottaminen	10
3.1.2 Tarkastukset	11
3.1.3 Pakkokeinojen käyttö	13
3.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet	13
3.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma.....	13
3.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma	14
3.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit vuosille 2021-2024	14
4 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA	16
4.1 Johdanto	16
4.2 Valvontakohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely	16
4.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	17
4.4 Tarkastuksen sisältö	17
4.5 Tarkastustiheydet.....	18
4.6 Muut tarkastukset ja tehtävät	18
4.7 Pakkokeinojen käyttö	19
4.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen	19
4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto.....	19
4.8.2 Muu näytteenotto.....	20
4.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet	20
4.10 Projektit	21
5 TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA.....	21
5.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet ja kunnan valvontasuunnitelma	21
5.2 Tupakkalain valvonnan sisältö	22
5.2.1 Lupamenettely.....	22
5.2.2 Tupakkalain mukaiset tarkastukset.....	22
5.3 Tupakkalain mukaiset pakkokeinot.....	23
5.4 Valvontakohteet	23
5.5 Valvonnan painopisteet ja projektit	23
5.5.1 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa	24
5.5.2 Omavalvonnan tukeminen.....	24
5.5.3 Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.....	24
5.5.4 Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta	24
5.6 Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta	26
5.6.1 Valvonnan tavoitteet	26
5.6.2 Lupamenettely.....	26

5.6.3 Tarkastusten sisältö ja tiheys	26
Liite 1: Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2023	27
Liite 2: Terveydensuojelulain valvontakohteiden lkm ja tarkastustiheys 2023	28
Liite 3: Tupakka- ja lääkelain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2023	29

YLEINEN OSA

1 YLEISTÄ YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMASTA OHJELMAKAUDELLA 2020 - 2024

1.1 Ympäristöterveydenhuollon yleiset tavoitteet ja valvontasuunnitelma

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on yksilöön, väestöön ja elinympäristöön kohdistuva terveyden edistäminen sekä sairauksien ja tapaturmien ehkäisy. Hyvin toimivalla ympäristöterveydenhuollolla voidaan välttää ja minimoida epidemioita sekä vähentää terveydenhuollon kuormitusta ja sairauksien aiheuttamia poissaoloja työstä. Ympäristöterveydenhuollon keinoin voidaan ehkäistä myös monia kroonisia sairauksia, jos ongelmiin puututaan ajoissa (esim. sisäilmaongelmat).

Ympäristöterveydenhuollon lainsäädännön tavoitteena on varmistaa kuntalaisille turvallinen elinympäristö, jossa ei ole terveyshaittaa aiheuttavia tekijöitä. Lainsäädännössä korostetaan toiminnanharjoittajien omaa vastuuta, mutta viranomaisvalvontaa tarvitaan toiminnan ja tuotteiden määräystenmukaisuuden varmistamiseksi, toimijoiden tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi sekä toimijoiden tuotantoedellytysten varmistamiseksi.

Ympäristöterveydenhuollon erityislainsäädännöt edellyttävät kuntia laatimaan ja hyväksymään säännöllistä valvontaa koskevan ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman. Velvollisuus valvontaohjelmien laatimiseen sisältyy seuraaviin lakeihin: Elintarvikelaki (297/2021), Eläinlääkintähuoltolaki (765/2009), Terveydensuojelulaki (763/1994) ja Tupakkalaki (693/1976). Lisäksi nikotiinikorvaushoitotuotteiden vähittäismyyntiä koskeva valvontasuunnitelma laaditaan lääkelain mukaisesti. Kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva suunnitelma siten, että valvonta on laadukasta ja terveyshaittoja ehkäisevää. Kunnan suunnitelmassa otetaan huomioon valtakunnallinen valvontaohjelma, jonka ovat laatineet yhteistyössä ministeriöiden (MMM ja STM) alaiset keskusviranomaiset Ruokavirasto ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira.

1.2 Ohjelmakauden teema: Yhdenmukaisen valvonta ja yhteistyö

Edellisen valvontakauden teeman mukaista valvonnan vaikuttavuutta on tarkoitus edistää edelleen jatkuvasti mm. valvonnan riskiperusteisuudella ja valvonnan tehokkaalla kohdentamisella. Ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisessa valvontaohjelmassa ohjelmakauden 2020-2024 teemaksi on valittu **yhdenmukaisen valvonnan ja yhteistyön edistäminen**, jota voidaan edistää seuraavia tavoitteita toteuttamalla:

- arviointi- ja ohjauskäynnit
- viranomaisyhteistyö
- yhteistyö toimijoiden kanssa
- varautuminen

Kunnan suunnitelmaan on koottu valvontayksikön alueella suunnitelmakaudella painottuva valvonta, painopisteet ja projektit.

2 PPKY SELÄNTEEN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VALVONTASUUNNITELMAN YLEINEN OSA

2.1 Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö

Peruspalvelukuntayhtymä Selänne (Ppky Selänne) on Haapajärven ja Pyhäjärven kaupunkien sekä Reisjärven kunnan yhteinen kuntayhtymä, joka on perustettu vuonna 2010. Kärsämäen kunta on kuulunut vuoden 2015 alusta kuntayhtymään osajäsenenä mm. ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden osalta. Kuntayhtymän palvelulinjan, ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden tehtävänä ja vastuulla on järjestää ympäristöterveydenhuollon, ympäristönsuojelun, maa-aineslain ja rakennusvalvonnan palvelut. Kuntayhtymän hallituksen alaisuudessa toimii Selänteen ympäristölautakunta. Ympäristölautakunnan alainen valvontayksikkö vastaa kaikista ympäristöterveydenhuollon tehtävistä alueella. Toimivalta on delegoitu mahdollisimman laajasti viranhaltijoille ympäristölautakunnan toimintasäännöllä. Jokainen viranhaltija vastaa myös valmistelemiensä asioiden esittelemisestä ympäristölautakunnan kokouksissa. Valvonta-alueella asuu n. 17 200 asukasta (2020). Ympäristöterveydenhuollon valvontaa hoidetaan em. kuntien toimipisteistä.

2.2 Valvonnan voimavarat ja niiden jakautuminen

Vaikka valvontasuunnitelma ohjaa pitkälti ympäristöterveydenhuollon toimintaa, ympäristöterveysvalvonnassa on tehtäviä, joita ei voida ennakoida, mutta niiden tekemiseen on silti varattava aikaa. Tällaisia ovat esimerkiksi asiakasvalitusten, terveyshaittaepäilyjen, epidemioiden ja häiriötilanteiden selvittämiset sekä hakemusten ja ilmoitusten käsittely. Viranomaistyöhön kuuluu myös neuvonta ja ohjaus, jota on annettava tarpeen vaatiessa. Seuraavassa on kerrottu ympäristöterveydenhuollon kokonaisresurssin (suunnitelmallinen ja ennalta suunnitteleman työ) jakaantumisesta eri osa-alueille (taulukot 1 ja 2).

Yksikön ympäristöterveydenhuollon käytössä on yksi ympäristöjohtajan, yksi valvontaeläinlääkäri, neljä täyttä ja kaksi 50 %:n kunnaneläinlääkäriä virkaa sekä kolme ympäristötarkastajan virkaa. Ympäristötarkastajat hoitavat kaikkia ympäristöterveysvalvonnan osa-alueita. Yksi ympäristötarkastaja toimii ympäristöjohtajan sijaisena tämän lomien aikana. Eläinlääkärien yhteisvastaanotolla työskentelee yksi vastaanotoavustaja. Kolme lupasihteeriä osallistuvat ympäristöterveydenhuollon laskutukseen ja asiakaspalvelu- ja toimistotehtäviin. Valvontaeläinlääkäri tekee osittaista (80%) työaikaa ja hänen työajasta menee arviolta 60 % valtion toimeksiantotehtävänä hoidettaviin valvontatehtäviin (mm. eläinsuojelu-, eläintauti- ja sivutuotevalvonta) ja 40 % elintarvikevalvontaan (tuotantotilojen hygieniatarkastukset). Vuodelle 2023 on varattu lisäksi määrärahat määräämääräisen valvontaeläinlääkäriä rekrytointiin 80% työajalla. Lisäresurssilla saadaan mahdollistettua valvontaeläinlääkäreiden parityö eläinsuojelutehtävissä ja maitohygieniatarkastusten tekeminen suunnitelman mukaisesti. Ympäristöjohtajan työajasta vähintään 70 % käytetään ympäristöterveydenhuoltoon.

Taulukko 1. Ympäristöterveydenhuoltoon osallistuvan henkilöstön resurssijakauma osa-alueittain henkilötyövuosina.

Nimike	Terveydensuojelu	Tupakkavalvonta	Elintarvikevalvonta	Eläinlääkäripalvelut	Eläinsuojeluvalvonta	Eläintautivalvonta	Avustava hiökunta	Johtaminen	Yhteensä
Ympäristötarkastaja		0,1	0,9						1
Ympäristötarkastaja	0,8								0,8
Ympäristötarkastaja	1								1
Valvontaeläinlääkäri			0,2		0,5	0,1			0,8

Ma. Valvontaeläinlääkäri			0,2		0,5	0,1			0,8
Eläinlääkäri				1					1
Eläinlääkäri				0,5					0,5
Eläinlääkäri				0,5					0,5
Eläinlääkäri				1					1
Eläinlääkäri				1					1
Eläinlääkäri				1					1
Vastaanottoavustaja							1		1
Ympäristöjohtaja								0,7	0,7
Lupasihteeri							0,3		0,3
Lupasihteeri							0,3		0,3
Lupasihteeri							0,3		0,3
Yhteensä	1,8	0,1	1,3	5	1	0,2	1,9	0,7	12

Taulukko 2. Suunnitelman ulkopuolisen työn osuus kokonaisresursseista osa-alueittain

Osa-alue	%	Suunnitelman ulkopuoliset tehtävät
Terveydensuojelu	60	Ilmoitukset, hakemukset, lausunnot (ympäristöluvat, viemäri vapautukset ym), pohjavesialueiden suojelusuunnitelmatyö, vesilaitosten riskinarvioinnit, yhteiset projektit esim. ELY:n kanssa, yhteistyöpalaverit, asunnontarkastukset, tiedottaminen, ohjaus ja neuvonta, koulutukset, pakkokeinot
Tupakkalaki	20	Tupakan vähittäismyyntiluvat, tupakointikieltojen ja rajoitusten valvonta, tiedottaminen, pakkokeinot
Elintarvikevalvonta	50	Ilmoitukset ja hakemukset, valvontaverkostot, koulutukset, yhteistyöpalaverit, sidosryhmäyhteistyö, neuvonta ja ohjaus, tiedottaminen, pakkokeinot
Eläinsuojeluvalvonta	90	Epäilyjen perusteella tehtävät eläinsuojelutarkastukset, pakkokeinot
Eläintautivalvonta	50	Eläintautitapaukset ja siihen liittyvä näytteenotto, selvitys, ohjeistus

2.2.1 Riskinarviointi ja tehokas kohdentaminen

Toimialakohtaisissa ohjelmissa on annettu ohjeet valvontakohteiden riskinarviointiin. Riskinarviointi ja -luokitus ovat jokaisella toimialalla erilaisia. Eri toimialojen välisen riskinarvioinnin vertailu on vaikeaa eikä siihen ole yhteistä ohjetta. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoiden tulee valvoa kaikkia osa-alueita ja tehdä päätös siitä, miten valvonnan resurssit ovat tarkoituksenmukaisinta kohdistaa eri sektoreille. Valvonta pyritään suuntaamaan sinne, missä sitä eniten tarvitaan ja tämä arviointi on tehty paikallista tuntemusta hyödyntäen. Eri vuosina voidaan painottaa eri alueita. Riskinarviointia käsitellään tarkemmin toimialakohtaisissa osioissa.

2.2.2 Tarkastukset ja tarkastukseen keskimääräisesti käytettävä aika

Ympäristöterveydenhuoltoon liittyvän valvonnan toimeenpanossa tarkastustoiminta on oleellinen osa selvitetäessä valvottavan kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuutta. Tarkastusten yhteydessä annetaan toiminnanharjoittajille myös ohjausta ja neuvontaa. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan, asiakirjoihin, tuotteisiin tai toimintatapoihin. Yksittäinen tarkastus voi sisältää koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Tarkastus voi sisältää useiden

ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä ja tarkastuskertomuksessa tulee esittää, minkä säännösten mukaan tarkastus on tehty. Tarkastusaikaan vaikuttaa tarkastuksen sisällön laajuus ja tarkastusaikaan katsotaan kuuluvaksi varsinaisen kohteessa tehdyn tarkastuksen lisäksi tarkastukseen valmistuminen sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Ympäristöterveydenhuollon toimialakohtaisissa suunnitelmissa tuodaan esille eri lakien mukaisten tarkastusten yleiset sisällöt. Tarkastusten yksityiskohtaisissa sisällöissä sovelletaan keskusvirastojen antamia ohjeita.

Matkoihin käytetty aika ei kuulu tarkastukseen kuluvaan aikaan. Näin valvontakustannukset ovat kohteen sijainnista riippumatta yhtäläiset kaikille toimijoille koko Ppky Selänteen toiminta-alueella. Matkoihin kuluva aika on kuitenkin otettava huomioon kunnan realistisessa valvontasuunnitelmassa. Kuntaliitto on ohjeistanut sisällyttämään matkoista aiheutuneet kustannukset tuntihintaan. Valvonta-asetuksen 882/2004 liitteessä VI todetaan, että valvonnan maksujen perusteissa otetaan huomioon myös matkakulut niihin liittyvine kuluineen.

2.2.3 Valvontakohteiden / valvontakohtedyyppien tarkastustiheydet

Tarkastustiheydet määräytyvät riskinarvioinnin perusteella. Valvontasuunnitelmat ovat julkisia asiakirjoja. Toimialakohtaisien suunnitelmien liitteinä ovat kohderyhmittäiset kohteiden lukumäärät ja tarkastustiheydet. Toiminnanharjoittaja voi halutessaan ottaa yhteyttä ja pyytää lisätietoja omaa kohdettaan koskevasta valvonnasta.

Valvontakohteiden kannalta tarkastustiheydellä on taloudellista merkitystä, sillä valvontamaksut määräytyvät tarkastusmäärien perusteella. Suunnitelma antaa kuvan siitä, mitä suuruusluokkaa valvontamaksu tulee olemaan. Lopullinen maksu määräytyy voimassa olevan lainsäädännön mukaan sen perusteella, miten paljon valvontaa tehdään.

Toimialakohtaisissa valtakunnallisissa valvontaohjelmissa on annettu ohjeelliset tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävät ajat. Tavoitteelliset tarkastustiheydet on määritelty kohdetyyppikohtaisen riski- ja kokoluokituksen perusteella.

2.3 Valvontahenkilöstön osaamisen varmistaminen ja koulutus

Rekrytointien yhteydessä varmistetaan, että työntekijöillä on riittävä pätevyys ja asiantuntemus ympäristöterveydenhuollon tehtävien hoitamiseen. Osaaminen perustuu lainsäädännön edellyttämään tutkintoon, perehdytykseen, täydennyskoulutus- ja työnohjauspäiviin ja ajantasaisen tiedon ylläpitämiseen. Perehdytyksestä vastaa ympäristöjohtaja yhdessä valvontahenkilöstön kanssa. Perehdytyksessä kerrataan valvontayksikön toimintatavat, sovellettavat säädökset ja ohjeet, tietojärjestelmät sekä käydään läpi valvonnan linjauksia mm. yhteisesti tehtävillä tarkastuskäynneillä.

Ympäristöterveydenhuollon koulutukseen on Ppky Selänteen valvontayksikössä varattu riittävästi määrärahoja. Vuosittain osallistutaan mm. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston (PSAVI) järjestämiin työkokouksiin, Ruokaviraston valvontaverkostojen koulutuksiin, ympäristöterveydenhuollon valtakunnallisille ja alueellisille koulutuspäiville, ympäristöterveydenhuollon johtajien päiville, asumisterveysaiheisiin koulutuksiin ja eläinlääkäripäiville. Koulutuksiin on yhä useammin mahdollista osallistua etäyhteydellä joko omalta koneelta tai kuntayhtymän videoneuvottelutiloista, mikä alentaa kynnystä osallistua koulutukseen ja kuntayhtymälle koituvia kustannuksia. Koulutusten toteutumista seurataan vuosittain.

2.4 Valvontatietojärjestelmä

Ppky Selänteen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköllä on käytössään valtakunnallinen keskitetty toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä (VATI), johon kirjataan kaikki valvontakohteiden tiedot ja niihin kohdistuneet suoritteet sekä yhteydenotot. VATI:sta lähetetään asiakirjat asiakkaille sähköisesti, mutta tarvittaessa pöytäkirja voidaan lähettää myös kirjeitse.

2.5 Laadunhallinta

Ympäristöterveydenhuollon valvontatehtävissä käytetään hyväksi keskusvirastojen (Ruokavirasto, Valvira) laatimia tarkastusohjeita ja -listoja. Saatavilla on myös laadukkaita eri järjestöjen laatimia ohjeita.

Ruokaviraston päivitetty ohjeet löytyvät Ruokaviraston julkisilta internet-sivuilta tai Pikantti-sivustolta, johon kirjaudutaan tarkastajakohtaisilla tunnuksilla. Valviran ympäristöterveydenhuollon toimintaohjeet ja malliasiakirjat löytyvät Valviran internet-sivuilta ja ympäristöterveydenhuollon ekstranetistä. Toimintaohjeet häiriötilanteissa on kirjattu Ppky Selänteen häiriötilannesuunnitelmaan (kts. kohta 2.8). Tietojärjestelmien käyttöohjeet on tallennettu verkkoasemalle. Ppky Selänteen ympäristö- ja rakennusvalvontapalvelut on laatinut myös yksikön sisäisiä ohjeita esim. viranhaltijoiden välisien lausuntojen antamiseen, uusien työntekijöiden perehdytykseen ja arkiston muodostukseen.

Asiakkaat pystyvät jättämään useimmat ilmoitukset käyttäen sähköistä ilmoituspalvelua Ippaa. Lisäksi toiminnanharjoittajien ilmoitus- ja hakemuslomakkeet löytyvät Selänteen internet-sivuilta, www.selanne.net. Asiakkaita varten on laadittu ohjeita ja ohjeistusta on sisällytetty myös yksikön internet-sivuille.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu laatukäsikirja, johon on koottu käytettävät tarkastus- ja näytteenotto-ohjeet, yksikön sisäiset ohjeet, asiakasohjeet ja lomakkeet. Laatukäsikirjaa on tehty seudullisena yhteistyönä Ppky Kallion, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa.

2.6 Viestintä

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa. Tehokkaalla viestinnällä lisätään toiminnan läpinäkyvyyttä ja tunnettuutta.

Ppky Selänteen valvontayksikössä pyritään tiedottamaan alueellamme toteutettavista projekteista ja niiden tuloksista, esimerkiksi www-sivuilla tai paikallislehdissä. Yksikön www-sivuilta löytyvät mm. ajantasainen taksa, lomakkeet ja asiakasohjeita. Käytössä on myös kuntayhtymän Facebook-sivut.

Viestintään kuuluu asiakkaiden neuvonta, opastus ja tiedottaminen, jotka kuuluvat jokaisen viranhaltijan työhön. Ympäristöterveydenhuollon viranhaltijat ovat tavoitettavissa virka-aikana puhelimitse. Ympäristöjohtaja on tavoitettavissa myös virka-ajan ulkopuolella. Ympäristöjohtaja vastaa viestinnästä valvontayksikön sisällä sekä tiedottamisesta valvontayksikön ulkopuolelle. Sähköpostiviestinnässä huomioidaan tietoturva- ja salassapitosäädökset. Salassa pidettävät ja esimerkiksi henkilötunnuksia sisältävät asiakirjat lähetetään salattuna sähköpostina.

Sisäisessä viestinnässä suositaan puheluita, Teams-ohjelman kanava- ja keskustelutoimintoja sekä epävirallisia Whatsapp-ryhmiä. Whatsppiin ei laiteta salassa pidettäviä tietoja eikä sitä suositeta asiakaskontakteissa. Kiireellisissä asioissa otetaan yhteyttä puhelimitse ja mikäli ei tavoiteta, kirjoitetaan lisäksi tekstiviesti.

Oulun eteläisen alueen ympäristöterveydenhuollon valvontayksiköt tekevät yhteistyötä yhteisten asiakastiedotteiden laadinnassa. Yhteistyössä hyödynnetään Kalajoen kaupungin toiminta-alueelle perustettua Teams-alustaa.

Häiriötilanteiden viestintä on kuvattu erillisessä ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa.

2.7 Valvonnan kustannukset ja maksullisuus

Elintarvike- ja terveydensuojelun valvontakohteilta on alettu periä lakisääteisiä valvonnan perusmaksuja vuodesta 2022 lähtien. Lisäksi kunnan on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta.

Ppky Selänteen ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on toiminnanharjoittajalle maksullista. Maksuja peritään Ppky Selänteen kuntayhtymähallituksen hyväksymän taksan mukaisesti. Valvonnasta saadun maksutulot kohdentuvat valvontayksikölle. Voimassa oleva taksa pidetään näkyvillä Ppky Selänteen internet-sivuilla www.selanne.net.

Maksuilla ei voida kattaa koko ympäristöterveydenhuoltoa, mutta valvonnan perusmaksun myötä saadaan katettua yhä suurempi osa valvonnasta aiheutuvista kustannuksista.

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma, joka sisältää kaikki ympäristöterveydenhuollon osat alueet, on laadittu yhteistyössä Ppky Kallion, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa. Häiriötilannesuunnitelma sisältää toimintaohjeet viestinnän ja tiedottamisen osalta. Häiriötilannesuunnitelman pitäminen ajan tasalla vaatii sen jatkuvaa päivittämistä erityisesti yhteystietojen osalta. Ajantasainen häiriötilannesuunnitelma on valvontahenkilöstön käytettävissä Teams-alustalla, johon kirjaudutaan henkilökohtaisilla tunnuksilla. Poikkeusoloja varten on laadittu ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelma, joka on tallennettuna verkkoasemalle ja jonka yleinen osa liitetään Selänteen jäsenkuntien valmiussuunnitelmiin.

2.8 Varautuminen

Ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelma, joka sisältää kaikki ympäristöterveydenhuollon osat alueet, on laadittu yhteistyössä Ppky Kallion, Ympäristöpalvelut Helmen ja Kalajoen kaupungin ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueen kanssa. Häiriötilannesuunnitelma sisältää toimintaohjeet viestinnän ja tiedottamisen osalta. Häiriötilannesuunnitelman pitäminen ajan tasalla vaatii sen jatkuvaa päivittämistä erityisesti yhteystietojen osalta. Ajantasainen häiriötilannesuunnitelma on valvontahenkilöstön käytettävissä Teams-alustalla, johon kirjaudutaan henkilökohtaisilla tunnuksilla. Poikkeusoloja varten on laadittu ympäristöterveydenhuollon valmiussuunnitelma, joka on tallennettuna verkkoasemalle ja jonka yleinen osa liitetään Selänteen jäsenkuntien valmiussuunnitelmiin.

2.9 Epidemioiden selvittäminen

Valtioneuvoston asetus 1365/2011 4 § edellyttää kuntia nimeämään epidemioiden selvittämistä varten selvitystyöryhmän. Ppky Selänteeseen on nimetty epidemioiden selvitystyöryhmä vuonna 2012. Työryhmän kokoonpano on määritelty ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelmassa. Työryhmä koostuu säännöllisesti vähintään kerran vuodessa. Työryhmän ajantasaisen yhteystiedot ovat tallennettuna Selänteen intranet-sivustolle sekä verkkoasemalle.

2.10 Laboratoriot, joihin valvonta tukeutuu

Ympäristöterveydenhuollon viranomaisnäytteet talous- ja uimavesien osalta toimitetaan tutkittavaksi pääsääntöisesti SeiLab Oy:n laboratorioon Haapavedelle. Listeria-pintapuhtaustäytteitä ja elintarvikenäytteitä lähetetään tutkittavaksi ScanLab Oy:n laboratorioon Ouluun. SeiLab Oy:n kanssa on tehty kirjallinen sopimus, johon on kirjattu mm. näytteiden tutkiminen häiriötilanteissa. Näytteiden tutkimustulokset ilmoitetaan sähköpostitse ympäristöjohtajalle. Virka-ajan ulkopuolella häiriötilanteisiin liittyvistä näytetuloksista ilmoitetaan ympäristöjohtajalle puhelimitse. Asumisterveyteen liittyvät näytteet toimitetaan tutkittavaksi pääsääntöisesti Työterveyslaitoksen tai Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen laboratorioon. Asumisterveyden valvonnassa ulkopuoliset asiantuntijat käyttävät Ruokaviraston hyväksymiä laboratorioita sekä Ruokaviraston hyväksymiä tutkimusmenetelmiä.

2.11 Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi ja raportointi

Kunnan tulee arvioida hyväksymänsä valvontasuunnitelman toteutuminen. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointia hyödynnetään ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Suunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä tarkastellaan myös ympäristöterveydenhuollon kustannusten kehittymistä, kustannusten jakautumista valvonnan eri sektoreille sekä valvonnasta saatujen tulojen osuutta ja kohdentumista. Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa on annettu arvioinnin tueksi taulukko (Taulukko 3).

Taulukko 3. Kunnan valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi.

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
<i>Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus</i>	<ul style="list-style-type: none"> - Kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus - valtakunnallisten ja omien painopisteiden valvonnan toteutuminen - tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä kunnan viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräystenmukaiselle tasolle
<i>Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)</i>	<ul style="list-style-type: none"> - toteutuneiden tarkastusten lukumäärä - näytteet ja analyysit - valvontaprojekteihin osallistuminen
<i>Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen</i>	<ul style="list-style-type: none"> - valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain - valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko kohdennettu ympäristöterveydenhuollon toiminnan kehittämiseen
<i>Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus</i>	<ul style="list-style-type: none"> - voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimukseen ja valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan - selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin - erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA) - valvonnan tehokkuuden toteutuminen (verrataan keskusvirastojen ohjeisiin)
<i>Toiminnan kehittämistarpeet</i>	<ul style="list-style-type: none"> - toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
<i>Arviointi- ja ohjauskäynnit</i>	<ul style="list-style-type: none"> - havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi tehdään VATI- ja VYHA-järjestelmien avulla ja keskusvirastojen antamien ohjeiden mukaisesti. Ympäristöterveydenhuollosta vastaava toimielintä, Ppky Selänteen ympäristölautakuntaa varten tehdään sanallinen yhteenveto valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnista, jonka lautakunta hyväksyy. Hyväksytty arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle vuosittain maaliskuun loppuun mennessä. Valvontasuunnitelman toteutumista tarkastellaan lisäksi kolme kertaa vuodessa osavuosikatsausten yhteydessä.

Valvontasuunnitelman arvioinnissa voitaneen tulevaisuudessa hyödyntää myös jostakin valtionhallinnon tiedonkeruujärjestelmästä (VATI-VYHA) saatavaa raporttia siitä, millaista oman yhteistoiminta-alueen valvonta on verrattuna muihin valvontayksiköihin ja valtakunnallisessa ohjelmassa asetettuihin tavoitteisiin.

Valvontasuunnitelmaa hyväksyttäessä ja sen toteutumista arvioitaessa valvonnasta vastaavassa toimielimessä on syytä käydä keskustelua resursseista ja teoreettisesta valvontatarpeesta sekä valvonnan kohdistamisesta.

PPKY SELÄNTEEN TOIMIALAKOHTAISET VALVONTASUUNNITELMAT

3 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

3.1 Elintarvikevalvonnan tavoitteet ja sisältö

Elintarvikelain (297/2021) §:n 39 mukaan kunnan on laadittava elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonnassa otetaan huomioon elintarvike- ja kontaktimateriaalitoiminnan riskit ja että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee vaaroja ihmisen terveydelle ja suojaa kuluttajia taudellisilta tappioilta. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/625 artiklan 9 mukaisesti elintarvikevalvontaviranomaisten on suoritettava virallista valvontaa kaikkien toimijoiden osalta säännöllisesti, riskiperusteisesti, sopivalla tiheydellä ja yhtenäisellä tavalla. Valvonnan suunnittelussa huomioidaan myös viranomaistoimintaa koskevat hyvän hallinnon perusteet (hallintolaki 434/2003), jotka takaavat asiakkaiden oikeusturvan toteutumisen.

Elintarvikevalvonnan tavoitteena on varmistaa elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien kemiallisten ja mikrobiologisten vaarojen hallinta kaikissa niiden tuotannon, jalostuksen, valmistuksen ja muun käsittelyn vaiheissa sekä oikeat ja luotettavat elintarvikkeista annettavat tiedot ja pakkausmerkinnät. Vastuu elintarvikkeiden ja kontaktimateriaalien turvallisuudesta on toimijoilla, joilla on velvoite seurata omaa toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan.

Kunnan elintarvikevalvontasuunnitelman laadinnassa käytetään apuna Ruokaviraston laatimaa elintarvikeketjun monivuotista kansallista valvontasuunnitelmaa vuosille 2021-2024, valvonnalle valtakunnallisesti asetettuja painopisteitä sekä Ruokaviraston ohjetta Ohje valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelmasta. Valvontasuunnitelman laadinnan pohjana on myös edellisen vuoden valvonnan toteuma, valvontayksikön omat suunnitellut valvonnan painopisteet ja projektit sekä mahdolliset alue- tai keskusviranomaisen tekemät AJO-käyntien tulokset.

Elintarvikevalvontasuunnitelmaan kirjataan kaikki seuraavalle vuodelle suunnitellut tarkastukset ja tarvittaessa suunnitelmassa tuodaan esille, kuinka paljon valvontaa on realistista toteuttaa käytettävissä oleviin resursseihin nähden. Valvontatoimien loppuunsaattamiselle esim. uusintatarkastuksille tai hallinnollisten pakkokeinojen käytölle varataan myös aikaa. Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon myös elintarvikevalvonnan suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tehtävät muut työt. Resursseista ja niiden kohdentumisesta on kerrottu enemmän kohdassa 2.2.

Elintarvikevalvonnan suunnitelman toteutuminen arvioidaan vuosittain Ppky Selänteen ympäristölautakunnassa. Toteumaan kirjataan mm., kuinka hyvin suunnitellut valvontakäynnit on saatu tehtyä, ja jos tarkastuksia on jäänyt paljon tekemättä, syyt miksi näin on ollut. Lisäksi tarkastellaan painopisteiden toteutusta ja niiden toteuttamiseen mahdollisesti liittyneitä haasteita sekä mahdollisten valvontayksikköön tehtyjen AJO-käyntien palautteita. Toteumassa käsitellään myös valvontayksikössä käytettävissä olevia resursseja ja niiden riittävyttä elintarvikevalvonnan tehtäviin nähden sekä valvontatulojen kehitystä.

3.1.1 Toimipaikkojen hyväksymis- ja rekisteröimismenettely sekä tiedottaminen

Hyväksyminen (elintarvikelaki § 9 ja 11)

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä tai alkutuotannon toimijan, joka harjoittaa tavanomaista itujen alkutuotantoa on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä ennen toiminnan aloittamista tai toiminnan olennaista muuttamista. Hakemus käsitellään 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Elintarvikehuoneiston vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Elintarvikehuoneiston hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. Toiminnan elintarvikehuoneistossa saa aloittaa, jos se täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset ja se on hyväksytty.

Rekisteröiminen (elintarvikelaki § 8, 10 ja 13)

Elintarvikealan toimijan on tehtävä kirjallinen elintarviketoiminnan rekisteröinti-ilmoitus valvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee rekisteröinti-ilmoituksen ja tallentaa tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään Vatiin ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti. Toiminnan keskeyttämisestä, toiminnan lopettamisesta tai toimijan vaihtumisesta tulee ilmoittaa viivytyksettä valvontaviranomaiselle. Jos toiminta ja siihen liittyvät riskit ovat vähäisiä ja elintarviketoiminta tapahtuu samassa huoneistossa kuin toimijan harjoittama muu elinkeinotoiminta tai kyseessä on yksityinen henkilö tai toimintaa ei voi pitää elinkeinon harjoittamisena, toiminnasta ei tarvitse ilmoittaa.

Alkutuotannon toimijan on tehtävä ilmoitus elintarvikkeiden alkutuotannosta toiminnan rekisteröintiä varten viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toimijan on ilmoitettava myös annettujen tietojen oleellisista muutoksista, toiminnan keskeyttämisestä sekä toiminnan lopettamisesta viivytyksettä elintarvikevalvontaviranomaiselle.

Kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä ilmoitus toimipaikastaan ja siellä harjoitettavasta kontaktimateriaalitoiminnasta toiminnan rekisteröintiä varten elintarvikevalvontaviranomaiselle viimeistään neljä viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Toiminnan keskeyttämisestä ja lopettamisesta on tehtävä ilmoitus viivytyksettä. Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee ilmoituksen ja tallentaa tiedot kontaktimateriaalitoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmään ja ilmoittaa toimijalle tietojen tallentamisesta sähköisesti.

Tiedottaminen (elintarvikelaki § 12)

Elintarvikealan toimijan on tiedotettava elintarvikkeen myynnistä ja muusta käsittelystä rekisteröidyssä tai hyväksytyssä liikkuvassa elintarvikehuoneistossa niiden kuntien valvontaviranomaisille, joiden alueella toimintaa harjoitetaan. Tiedottaminen on tehtävä viimeistään neljä arkipäivää ennen ilmoitetun toiminnan aloittamista.

3.1.2 Tarkastukset

Suunnitelmanmukainen viranomaisvalvonta kohdistuu pääsääntöisesti toimijoiden toiminnan ja omavalvonnan valvontaan kaikilla aloilla, joihin elintarvikesäädösten vaatimuksia sovelletaan. Valvontaviranomainen määrittelee valvomiensa elintarvike- ja kontaktimateriaalialan toimintojen valvontatiheyden riskiperusteisesti vuosittaisessa valvontasuunnitelmassaan, jonka pohjalta laaditaan tarkastussuunnitelma. Tarkastuksia tehdään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. On kuitenkin toimipaikkoja ja valvonnallisia syitä, jolloin tarkastuksista on ilmoitettava etukäteen, jotta vastuuhenkilö on paikalla.

Elintarvikehuoneiston hyväksymistarkastus

Elintarvikehuoneiston vaatimustenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä ennen hyväksymispäätöksen antamista. Tarkastuksella varmistetaan, että tilat ja suunniteltu toiminta täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Hyväksymistarkastuksesta kirjoitetaan tarkastuskertomus, josta käy ilmi täyttääkö elintarvikehuoneisto hyväksymisen edellyttämät vaatimukset. Tarkastuskertomukseen kirjataan yksityiskohtaisesti ne asiat, jotka eivät täytä lainsäädännön vaatimuksia.

Rekisteröidyn elintarviketoiminnan tai alkutuotannon ensimmäinen tarkastus

Rekisteröinti-ilmoituksen vastaanottamisen jälkeen elintarvikevalvontaviranomainen tekee elintarviketoiminnan ensimmäisen valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen 1, 3 tai 6 kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta. Rekisteröidyn alkutuotannon ensimmäinen tarkastus päätetään tapauskohtaisesti rekisteröinnin yhteydessä. Tarkastusajankohdan päättää toimintaa valvova ympäristötarkastaja/valvontaeläinlääkäri toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella. Yhteisistä perusteista neuvotellaan ympäristöterveydenhuollon yhteisissä kokouksissa. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen ilmoitetun toiminnan

aloittamista, mikäli ilmoituksen perusteella on epäiltävissä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajansuoja voi vaarantua.

Elintarviketoiminnan ensimmäisellä tarkastuskäynnillä huomioidaan erityisesti:

- toiminnan luonne ja laajuus vastaavat ilmoitettua
- tilat, tilojen koko ja riittävyys, sijoittelu, rakenteelliset ratkaisut ja kunto sekä huoneiston varustelu
- yleinen siisteys ja toiminnan hygieniä
- todetaan, että omavalvontasuunnitelma on riittävä harjoitettavan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen nähden

Toiminnassa olevan hyväksytyin elintarvikehuoneiston, rekisteröidyn elintarviketoiminnan tai rekisteröidyn alkutuotannon tarkastus

Tarkastuksilla arvioidaan tarkastuksen sisällön kohtien (yhteisen osion kohta 2.2.2) lainsäädännön vaatimustenmukaisuuden täyttymistä huomioiden rekisteröidyn tai hyväksytyin toiminnan luonne. Edellä mainittujen kohtien lisäksi elintarvikehuoneiston ja -toiminnan tarkastukseen kuuluu myös esimerkiksi tuotteiden määräyksenmukaisuuden arviointia (elintarvikeparanteet, pakkausmerkinnät, kontaktimateriaalit ja laboratoriotutkimuksista saatu tieto), jäljitettävyyden toteutumisen tarkastus sekä neuvontaa ja opastusta omavalvonnan toteutumisesta ja lainsäädännön vaatimuksista.

Valvontakohteeseen suoritettavan tarkastuksen eri osa-alueita voidaan tarkastaa useampaan tarkastuskertaan jaettuna, mutta pääsääntöisesti kaikkia osa-alueita tarkastetaan Oiva-järjestelmässä vähintään kerran kolmessa vuodessa. Elintarvikkeiden alkutuotannon valvontakertojen välit ovat sen verran pitkät, että valvontakäynnillä pyritään tarkastamaan kaikki toimintaa koskevat osa-alueet jokaisella tarkastuksella. Elintarvikevalvonnan tarkastukset tehdään hyväksytyille ja rekisteröidyille elintarviketoiminnalle Oiva-arviointiohjeiden ja alkutuotannossa alkutuotannon elintarvikevalvonnan ohjeiden mukaisesti. Havainnot koostetaan tarkastuskertomukseen sekä määrämuotoiseen Oiva-raporttiin ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi -sivustolla. Alkutuotannon tarkastuksista ei muodostu Oiva-raporttia, eikä alkutuotannon valvontatuloksia julkisteta.

Rekisteröidyn kontaktimateriaalialan toiminnan tarkastus

Elintarvikkeen kanssa kosketukseen joutuvia materiaaleja ja tarvikkeita valvotaan niiden valmistuspaikoissa, maahantuojien luona ja tukkujakelijoiden luona sekä elintarvikehuoneistoissa, joissa niitä käytetään kosketuksessa elintarvikkeeseen. Kontaktimateriaalien vähittäismyyntiä ei valvota säännöllisesti, mutta siihen voidaan tarvittaessa kohdistaa valvontaa esim. kuluttajavalitusten, takaisinvetojen tai näyteenoton yhteydessä. Valvonnan lähtökohtana on tarkastaa toimijan laadunhallinnan (omavalvonnan toteutumista käytännössä, materiaalien ja tarvikkeiden vaatimustenmukaisuus toteutumista, ja että kontaktimateriaali/elintarvike -yhdistelmän vaatimustenmukaisuus toteutuu käytännössä.

Kontaktimateriaalien valvonta perustuu asiakirjavalvontaan sekä käytännön toiminnan ml. prosessien hallinnan valvontaan. Kontaktimateriaalialan toimijan valvonnassa käytetään Ruokaviraston laatimia tarkastuslomakkeita. Ensimmäisellä tarkastuksella tarkastetaan kaikki kohdat tarkastuslomakkeesta. Sen jälkeen tehtävissä tarkastuksissa, tarkastusta voidaan keskittää osaa tarkastuslomakkeen asioista ja tarkastaa niitä syvällisemmin, esim. joidenkin tuotteiden osalta tai joidenkin prosessivaiheiden osalta. Valvonnan tulokset tallennetaan Vatiin. Tarkastettaessa kontaktimateriaalien käyttöä osana elintarvikealan toimintaa, tarkastus tehdään Oiva-järjestelmän tarkastusohjeella 14.1. Tarkastuksen tulos tallennetaan ympäristöterveydenhuollon Vati -järjestelmään ja kohteen kokonaisarviointi julkaistaan Oiva-raportilla.

Uusintatarkastukset

Uusintatarkastus tehdään, jos toiminnassa havaitaan tarkastuskäynnillä epäkohtia tai puutteita siten, että arvioitavan kokonaisuuden arvosanaksi muodostuu C tai D. Uusintatarkastuksella voidaan tarkastaa vain korjattavaksi kehotettu/määrätty asia tai myös muita asiakokonaisuuksia tilanteen ja toiminnan luonteen mukaan. Uusintatarkastuksen havainnot koostetaan tarkastuskertomukseen sekä määrämuotoiseen Oiva-raporttiin ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin. Oiva-raportit julkaistaan valtakunnallisesti Oivahymy.fi -sivustolla.

3.1.3 Pakkokeinojen käyttö

Hallinnollisia pakkokeinoja käytetään, jos elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi, eivätkä muutkaan toimenpiteet toimijan velvoittamiseksi ole riittäviä. Pakkokeinoja ovat mm. erilaiset määräykset ja kiellot, uhkasakko sekä teettämis- ja keskeyttämisuhka, haltuunotto sekä elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen. Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ympäristölautakunta on delegoinut hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa viranhaltijoille elintarvikelain 27 §:n mukaisesti: *Kunnanvaltuusto voi antaa lautakunnalle tai toimielimelle oikeuden siirtää toimivaltaansa edelleen alaiselleen viranhaltijalle tai jaostolle myös tämän lain 55–59 ja 67 §:ssä tarkoitettujen hallinnollisten pakkokeinojen osalta.* Delegoinnit on kuvattu tarkemmin Ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden toimintasäännössä (Ymp. ltk. 3.11.2022 liite § 38).

Määräysten antamiseen liittyy asianosaisen hallintolain (434/2003) mukainen kuuleminen, ellei kyseessä ole kiireellisiä toimia vaativa tilanne, eikä kuulemista voida suorittaa. Hallinnollisten pakkokeinojen käytössä apuna käytetään Ruokaviraston ohjetta Opas elintarvikelain mukaisten hallinnollisten pakkokeinojen käytöstä elintarvikevalvonnassa.

3.2 Elintarvikevalvonnan valvontakohteet

Valvontaviranomaisella tulee olla ajantasaiset tiedot kaikista alueensa elintarvikevalvontakohteista (EL 79 §). Näitä ovat:

- rekisteröity elintarviketoiminta
- hyväksytyt elintarvikehuoneistot
- liikkuvat elintarvikehuoneistot, joista on jo tehty ilmoitus toiselle paikkakunnalle ja joiden saapumisesta valvontayksikön alueelle tiedotetaan valvontaviranomaiselle; liikkuva elintarvikehuoneisto merkitään kuitenkin rekisteriin vain siinä valvontayksikössä, joka on hyväksynyt ko. huoneiston tai käsitellyt ko. huoneistosta tehdyn ilmoituksen.
- kontaktimateriaalialan toimijat
- rekisteröidyt tai hyväksytyt elintarvikkeiden alkutuotantopaikat

Elintarvikevalvontakohteet on kirjattu VATI-tietojärjestelmään. Tiedotukset alueelle saapuvista, muissa valvontayksiköissä rekisteröidyistä elintarvikehuoneistosta kirjataan verkkoasemalla olevaan listaan. Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden kohderyhmittäiset lukumäärät on esitetty liitteessä 1.

3.3 Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma

Elintarvikevalvonta on riskiperusteista. Toimintojen riskiluokittelussa noudatetaan Ruokaviraston riskiluokitusmallia, joka on kuvattu Ruokaviraston ohjeessa Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen. Elintarvikevalvontaa suunnataan enemmän sellaisiin kohteisiin, joissa ilmenee elintarviketurvallisuuteen liittyviä riskejä. Vastavasti valvontaa pyritään keventämään kohteissa, joissa tällaisia riskejä ei ole tai joissa ne ovat vähäisiä tai hallinnassa.

Riskiperusteisuuden tarkoituksena on lisätä jouston mahdollisuutta lainsäädäntöä sovellettaessa ja parantaa valvonnan vaikuttavuutta. Riskejä arvioitaessa on otettava huomioon harjoitettavan toiminnan luonne ja laajuus, omavalvonnan toimivuus sekä elintarvikkeeseen liittyvät muut elintarviketurvallisuuteen ja kuluttajansuojaan vaikuttavat seikat.

Riskiluokitus on sisällytetty Vati-järjestelmään. Kun toiminta rekisteröidään Vatiin tai toiminnan tietoja päivitetään, toiminta saa järjestelmästä automaattisesti em. mallin mukaisen riskiluokituksen. Toiminnan tarkastustiheys määräytyy riskiluokan mukaan. Järjestelmän mukaisesta riskiluokituksesta ja siitä johdetusta tarkastustiheydestä ei pääsääntöisesti poiketa. Valvontahistoria voi vaikuttaa toiminnan suunnitelmalliseen tarkastustiheyteen, jos toiminnan tarkastustiheys on vähintään kaksi tarkastusta vuodessa ja kuusi edellistä Oiva-raportin arviointitulosta ovat oivallisia. Tällöin toiminnan tarkastustiheyttä voidaan harkinnan mukaan laskea 50 %.

Riskiluokitusmallin mukaisten tarkastusmäärien lisäksi tarkastusten kokonaismäärää kasvattavat mahdolliset tehtävät uusintatarkastukset. Uusintatarkastuksia tehdään, jos toiminnassa havaitaan epäkohtia tai puutteita.

Elintarvikevalvonnan kohderyhmittäiset valvontakohteiden lukumäärät, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 1.

3.4 Elintarvikevalvonnan näytteenottosuunnitelma

Mikrobikriteeriasetuksen mukaan elintarvikealan toimijoiden on varmistettava, että elintarvikkeet täyttävät asetuksen vaatimukset. Yksittäisten toimijoiden omavalvonnan toimivuuden todentamiseksi Ruokavirasto suosittelee pistokoeluonteista näytteenottoa. Viranomaisnäytteiden tarve arvioidaan tilanteen mukaan. Näytteenottoon vaikuttavat toimijan näytteenottosuunnitelma, sen kattavuus ja toteutuminen sekä omavalvontanäytteiden tulokset tai tarkastuskäynneillä todetut epäkohdat. Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen on näissä tapauksissa maksullista. Toimijoiden näytteenottovaatimukset ja -suositukset on kuvattu Ruokaviraston ohjeessa Elintarvikkeiden mikrobiologiset vaatimukset (4095/04.02.00.01/2020/4).

Hyväksytylle eläinperäisiä elintarvikkeita käsittelevälle laitokselle (kala-ala) laaditaan vuosittain laitostyösuunnitelma (Taulukko 4). Myös muiden kohteiden osalta voidaan laatia riskiperusteisesti suunnitelma näytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi. Pintapuhtausnäytteitä elintarvikkeiden tarjoilupaikoista otetaan ATP-testein, mikäli yritys ei ole itse ottanut omavalvontanäytteitä. Näytteitä otetaan toiminnasta riippuen 3-5 kpl pöytäpinnoilta, astioista, ovenkahvoista tai laitteista tilanteen mukaan ja samalla toimijalle annetaan ohjausta omavalvontanäytteenoton käynnistämiseksi.

Taulukko 4. Kala-alan laitoksen näytteenottosuunnitelma 2021.

Näytetyyppi	Kohde	Näytemäärä	Analyysit
Pintapuhtausnäyte	Jalostustilojen pinnat, välineet, astiat	2 x 10 kpl	Luminometri-mittaus
Pintapuhtausnäyte, Listeria	Lattiakaivot, työtasot	2 x 2 kpl	Sivelynäyte
Vesinäyte	Kalasadaman hana	1	Pesäkkeiden lkm 22 °C ja 37 °C, suolistoperäiset enterokokit, E. coli, koliformit
Jäähile	Jäähilekontista	1	Pesäkkeiden lkm 22 °C ja 37 °C, suolistoperäiset enterokokit, E. coli, koliformit

Mahdollisiin ruokamyrkytyspäilyihin ja asiakasvalituksiin liittyviä tutkimuksia tehdään tarvittaessa. Näytteenoton ja analysoinnin maksaa näissä tapauksissa pääsääntöisesti valvontayksikkö.

Käytettävät laboratoriot on kerrottu valvontasuunnitelman yhteisessä osiossa.

3.5 Elintarvikevalvonnan painopisteet ja valvontaprojektit vuosille 2021-2024

Ruokavirasto on nostanut elintarvikevalvonnan painopisteiksi vuosille 2021-2024 kolme kehittämisteemaa. Ppky Selänteen elintarvikevalvonta osallistuu painopisteiden toteuttamiseen kunnille määritettyjen toimenpiteiden osalta. Teemat ja niiden kuntia koskevat toimenpiteet on esitelty taulukossa 5.

Taulukko 5. Elintarvikevalvonnan painopisteet 2021-2024.

Kehittämisteema: Tiedolla johtaminen ja digitalisaatio				
	2021	2022	2023	2024
Painopiste: Valvontatuloskortit ohjaamaan valvontaa	Kohtien 1.-4. Oivariivien painottaminen toimipaikkojen valvonnassa	Kohtien 1.-4. valvontatuloksista viestiminen ja jatkosuunnittelu	Kohtien 5.-6. Oiva-rivejä koskeviin koulutuksiin	Kohdan 5. Oivariivien painottaminen toimipaikkojen valvonnassa.

<ol style="list-style-type: none"> 1. Kunnossapito (Oiva-rivit 2.2. ja 2.3) 2. Puhtaanapito (Oiva-rivit 3.1 ja 3.2) 3. Markkinointi (Oiva-rivi 13.3) 4. Valtakunnallinen suolan ja ravintoarvojen valvonta (Oiva-rivit 13.1 ja 13.2) 5. Lämpötilanhallinta (kaikki ko. kokonaisuuden Oiva-rivit) 6. Jäljitettävyys (Oiva-rivit 16.1 ja 16.9) 7. Takaisinvedot (Oiva-rivi 16.6) 	<p>Kohtien 5.-6. valvonnan suunnittelemisen</p> <p>Kohta 7. siirtyi Ruokaviraston sisäiseksi hankkeeksi</p>	<p>Kohta 5. Suunnitelun jatkaminen</p>	<p>osallistuminen sekä rivien painottaminen toimipaikkojen valvonnassa</p>	<p>Kohdan 6. valvontatuloksista viestiminen ja jatkon suunnittelu</p>
<p>Painopiste: Valvojan työkalupakki. Valvonnassa tarvittavan osaamisen (mm. virkamiehen vastuut ja velvollisuudet, pakkokeinojen käyttäminen, tiedon löytäminen ja hyödyntäminen, tarkastuksen tekeminen, vuoro-vaikutus, valmentava ote ja esimiehen vastuut ja velvollisuudet) kokoaminen työkalupakiksi.</p>	<p>Osallistuminen työkalupakin suunnitteluun.</p> <p>Työkalujen hyödyntäminen valvontatyössä.</p>	<p>Osallistuminen järjestettäviin koulutuksiin.</p> <p>Työkalujen hyödyntäminen valvontatyössä.</p>	<p>Osallistuminen järjestettäviin koulutuksiin.</p> <p>Työkalujen hyödyntäminen valvontatyössä.</p>	<p>Osallistuminen järjestettäviin koulutuksiin.</p> <p>Työkalujen hyödyntäminen valvontatyössä.</p>
<p>Painopiste: Kohteet valvonnan piiriin. Kehitetään toimintatapoja, jotta saadaan kohteet valvonnan piiriin. Aktiivisten kohteiden saattaminen ajan tasalle.</p> <p>Vatin jatkuva kehittäminen.</p>	<p>Osallistuminen suunnitteluun.</p> <p>Aktiivisten kohdetointojen tarkastaminen.</p> <p>Vatin kehittämiseen osallistuminen.</p>	<p>Ohjeistuksen selkeyttämiseen osallistuminen.</p> <p>Kohteiden tunnistamistyö ja aktiivisten kohdetointojen tarkastaminen.</p> <p>Vatin kehittämiseen osallistuminen.</p>	<p>Jatketaan selvitystyötä toimipaikoista, joiden kuuluisi olla valvonnan piirissä.</p> <p>Kohteiden ohjeistaminen.</p>	<p>Tulosten hyödyntäminen ja viestintä.</p>
Kehittämisteema: Petoksellisen toiminnan torjunta viranomaisyhteistyönä				
<p>Painopiste: Elintarviketorjunnan rikollisuuden kehittämisen.</p>	<p>Osallistuminen suunnitteluun ja yhteistyötapaamisiin.</p>	<p>Osallistuminen suunnitteluun ja yhteistyötapaamisiin.</p>	<p>Yhteenvedon laatimiseen, viestintään ja jatko-suunnitteluun osallistuminen.</p>	
Kehittämisteema: Valmius ja kriisinhallinta				
<p>Painopiste: Pandemia-valmiuden kehittämisen elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa.</p>	<p>Oman toiminnan arviointi ja valmiussuunnitelman päivittäminen.</p>	<p>Työryhmiin osallistuminen: onnistumisen arviointi ja valmiuden kehittäminen.</p>	<p>Sovittujen toimintatapojen käyttöönotto.</p>	<p>Painopistetyön onnistumisen arviointi.</p>

Painopisteen "Valvontatulokset ohjaamaan valvontaa" toteuttamiseksi tarkastuskäynneillä valvontaa kohdennetaan erityisesti Ruokaviraston määrittelemiin Oiva-riveihin lämpötilanhallinnan kokonaisuudessa (Oiva-rivit kokonaisuudessa 6) sekä jäljitettävydessä (Oiva-rivit 16.1 ja 16.9). Lisäksi vuoden 2023 aikana valvonnassa painotetaan erityisesti toimipaikan omavalvonnan yleisen vaatimustenmukaisuuden (Oiva-rivi 1.6.) ja omavalvontatutkimusten (Oiva-rivi 17.1.) valvontaa.

Elintarvikkeiden alkutuotannon osalta jatketaan työtä, jonka tavoitteena on tunnistaa kaikki toimipaikat, joiden kuuluisi olla rekisteröitynä ja elintarvikevalvonnan piirissä. Valvonnan osalta keskitytään vakiinnutamaan alkutuotannon elintarvikevalvonnan säännöllisyys sekä saamaan erityisesti avomaan puutarhaviljelyn, hunajantuotannon ja kalastajien tiedot ja sitä kautta toiminnan riskiluokat oikein. Tarkoituksena on selvittää, onko em. tuotanto tavanomaista vai pienimuotoista vai molempia tai harjoittavatko toimijat sellaisia toimintoja, jotka vaatisivat elintarviketoiminnan rekisteröimistä.

Varautumiseen keskitytään päivittämällä häiriötilannesuunnitelman tiedot säännöllisesti vähintään vuosittain ja osallistamalla tarjolla oleviin valmiusharjoituksiin. Häiriötilanneohjeistukset ja -varusteet käydään läpi koko henkilökunnan kanssa kerran vuodessa.

Muiden painopisteiden sekä muiden Ruokaviraston mahdollisten hankkeiden ja projektien toteuttamiseen osallistutaan mahdollisuuksien ja resurssien mukaan.

Eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvontaohjelman, kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelman, kontaminanttien valvontatutkimusten, muuntogeenisten elintarvikkeiden valvontaohjelman, oliiviöljyn valvontaohjelman, salmonella-, kampylobakteeri-, EHEC- ja Finres-Vet-valvontaohjelmien ja siipikarjan vesipitoisuuden valvonnan osalta osallistutaan valvontaohjelmien toteuttamiseen sovitun roolituksen mukaisesti.

VATI-järjestelmän jatkuvaan kehittämiseen osallistutaan mm. ilmoittamalla puutteista ja kehitysehdotuksista tukiportaaliin.

4 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

4.1 Johdanto

Terveydensuojelulain tarkoituksena on ylläpitää ja edistää väestön ja yksilön terveyttä. Lain tavoitteena on ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka saattavat aiheuttaa terveyshaittaa. Yksi lain tavoitteista on edistää toiminnanharjoittajien omavalvontaa. Toiminnanharjoittajan on tunnistettava toimintansa terveyshaittaa aiheuttavat riskit ja seurattava niihin vaikuttavia tekijöitä.

4.2 Valvontakohteiden ilmoitus- ja hyväksymismenettely

Terveydensuojelulain valvontakohteet ovat pääosin ilmoituksenvaraisia. Terveydensuojeluviranomainen antaa ilmoituksen johdosta toiminnanharjoittajalle todistuksen, jossa kerrotaan kohteen ottamisesta suunnitelmallisen valvonnan piiriin sekä määritetään mm. toiminnan riskiluokka. Todistuksessa on aiheellista ilmoittaa myös säännöllisen valvonnan tarkastustiheys ja ensimmäinen suunnitellun säännöllisen tarkastuksen arvioitu ajankohta. Talousvettä toimittavan laitoksen toiminta ja riskinarviointi hyväksytään hakeuksesta tehtävällä päätöksellä.

Terveydensuojelulain mukainen ilmoitus on ennen toiminnan aloittamista tehtävä seuraavista toiminnoista:

- Majoitustoimintaan tarkoitettu tila
- Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila, sauna, kylpylä, uimahalli, maauimala ja uimaranta
- päiväkotia ja lasten ja nuorten kokoontumiseen liittyvän toiminnan järjestämispaikka sekä esi- tai perusopetusta, ammatillista koulutusta, lukiokoulutusta, korkeakoulutusta, taiteen perusopetusta tai vapaata sivistystyötä järjestävä oppilaitos tai sen opetuksen järjestämispaikka
- Jatkuvaa hoitoa antava sosiaalihuollon toimintayksikkö
- Solariumpalvelu, ihoa rikkova toiminta ja erityistä hygieniaa edellyttävä kauneushoitola
- Sellainen muu kuin edellisissä kohdissa tarkoitettu huoneisto ja laitos sekä sellaiset toiminnot, joista voi aiheutua niiden käyttäjämäärä tai luonne huomioon ottaen terveyshaittaa

Toiminnanharjoittajan tulee tehdä ilmoitus kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan aloittamista. Vastaava ilmoitus on tehtävä myös toiminnan olennaisesta

muuttamisesta ja toiminnanharjoittajan vaihtumisesta. Toiminnan päättymisestä on ilmoitettava kirjallisesti kunnan terveydensuojeluviranomaiselle.

Terveydensuojelulain mukaista hyväksymistä on haettava talousvettä toimittavalle laitokselle. Talousvettä ei saa toimittaa ennen kuin laitos on hyväksytty. Toiminnan hyväksymistä on haettava myös, jos vedenottoa tai vedenkäsittelyä olennaisesti laajennetaan tai muutetaan taikka veden laadussa tai jakelussa tapahtuu toimitettavan talousveden laadun kannalta olennaisia muutoksia. Muutosta koskeva hakemus on tehtävä viimeistään 30 vuorokautta ennen toiminnan muuttamista. Toimintaa ei saa muuttaa ennen kuin hakemus on hyväksytty.

Talousvettä toimittavan laitoksen omavalvonnan ja talousveden laadun valvonnan on terveydensuojelulain 20 §:n mukaan perustuttava veden terveydelliseen laatuun vaikuttavien riskien arviointiin ja hallintaan. Riskinarviointi tehdään toiminnanharjoittajan ja terveydensuojeluviranomaisen yhteistyönä. Talousvesilaitos hakee hakemuksella riskinarviointinsa hyväksymistä valvontaviranomaiselta. Viranomaisen antaa hakemuksen perusteella päätöksen, jossa voidaan tarvittaessa antaa veden käyttöä ja laatua koskevia määräyksiä.

4.3 Suunnitelmallisen valvonnan kohteet

Ilmoituksenvaraiset tai hyväksymismenettelyn piiriin kuuluvat kohteet kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Muiden kohteiden valvontaa tehdään yhteydenottojen perusteella, terveyshaittaepäilyjen perusteella. Terveyshaittaepäilyihin perustuvat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa säännölliseen valvontaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön antaman lausunnon mukaan suunnitelmallisen valvonnan ulkopuolelle jää myös kotirauhan piiriin kuuluvissa tiloissa harjoitettava TsL:n 13§:n mukainen toiminta. Mikäli kotona tehtävästä terveydensuojelulain mukaisesta ilmoitusvelvollisesta toiminnasta on aiheutunut tai epäillään aiheutuvan terveyshaittaa, voi viranomaisen asukkaan luvalla tehdä tarkastuksen kotirauhan piiriin kuuluviin tiloihin. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilat on rajattu kotirauhan piiriin kuuluvan alueen ulkopuolelle.

Suunnitelmaan kuulumattomia tarkastuksia ovat myös huoneistojen käyttöönotto- yms. tarkastukset, jotka sisältyvät valvontakohteen ilmoitusprosessiin. Tarkastuksia tehdään joko ennalta ilmoittamatta tai sopimalla tarkastusaika. Tarkastuksesta ilmoittaminen ei saa vaarantaa tarkastuksen tarkoituksen toteutumista.

4.4 Tarkastuksen sisältö

Tarkastuksen tavoitteena on selvittää terveysvaaran tai -haitan esiintyminen, eli aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan tai toimintatapoihin.

Tarkastuksessa annetaan haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi tarpeelliset ohjeet, toimenpidekehotukset ja määräykset. Tarkastukseen liittyy aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkokatkimuksia varten.

Ennen tarkastusta käydään läpi muun muassa:

- laatukäsikirjan asiaan liittyvä ohjeistus
- Valviran terveydensuojelulakiin ja asumisterveysasetukseen perustuvat ohjeet
- valvontakohtetta koskevat asiapaperit ja mahdolliset lupaehdot
- mahdolliset valvontakohteelle annetut huomautukset tai määräykset
- valvontakohteesta otettujen viranomaisnäytteiden tutkimustulokset
- mahdolliset edellisen tarkastuksen jälkeen kirjatut valitukset tms.

Valvontakohteessa tarkastetaan muun muassa:

- onko toiminta ilmoitetun mukaista
- tilojen, laitteiden ja välineiden kunto ja puhtaus
- henkilökunnan työskentelytavat ja mahdollisten riskien hallinta

- henkilökuntaa koskevien vaatimusten toteutuminen, mm. osaamistodistukset
- mahdollinen laadittu omavalvontakuvaus tai muu vastaava
- omavalvonnan toimivuus

Valvontakohteen tarkastuksessa voidaan kohteen eri osa-alueiden tarkastukset tehdä tarvittaessa useammalla tarkastuskerralla. Pääsääntöisesti kaikki toimintaan kuuluvat osa-alueet tarkastetaan valvontasuunnitelmaan kuuluvan tarkastuksen yhteydessä, varsinkin silloin, jos kohteessa käydään enintään kerran vuodessa.

Valvontakohteeseen voidaan suorittaa myös asiakirjatarkastus. Asiakirjatarkastus vastaa laajuudeltaan valvontakohteessa tehtävää tarkastusta ja siitä tehdään myös tarkastuskertomus. Asiakirjatarkastus voidaan tehdä tilanteissa, joissa tarkastus ei edellytä tarkastuskohteen olosuhteiden havainnointia eikä valvontakohteessa paikan päällä käymisellä saada lisäarvoa asian selvittämiseen tai valvontakohtetta ei voida tarkastaa kohteessa käymällä. Asiakirjatarkastuksia ovat esimerkiksi kotirauhan piirissä olevan ilmoitusvelvollisen toiminnan toiminnanharjoittajan antaman selvityksen tarkistaminen.

4.5 Tarkastustiheydet

Perustarkastustiheytenä pidetään Valviran valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa antamia suosituksia. Terveydensuojelulain mukaiset, suunnitelmallisen valvonnan kohteet on jaettu kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määräytyy valvontakohtetyypin yleinen tarkastustiheys:

- Luokkaan 3 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa esimerkiksi, kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkää häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä ja altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokkaan 2 kuuluvat kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).
- Luokkaan 1 kuuluvat kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Valvontakohtekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää riskinarvioinnin perusteella. Riskinarvioinnissa otetaan huomioon mm. altistuvien ihmisten määrä, erityisryhmät, altistava tekijä, altistuksen kesto tai toistuvuus, valvontahistoria, toiminnanharjoittajan asiantuntemus ja omavalvonnan toimivuus. Toiminnanharjoittajalle tulee kertoa, että mihin tarkastustiheys perustuu ja miten hän voi siihen vaikuttaa. Säännöllisen valvonnan vähimmäistarkastustiheys on 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein.)

Kulloinkin painopisteinä olevat kohteet tarkastetaan aina sinä ajanjaksona, jolloin ne ovat painopisteinä. Kohteilla, joita ei tunneta ennestään, noudatetaan perustarkastustiheyttä, kunnes riskinarviointi voidaan tehdä. **Terveydensuojeluvalvontakohteiden lukumäärä, tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika on esitetty liitteessä 2.**

4.6 Muut tarkastukset ja tehtävät

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muut terveydensuojelulain mukaiset tarkastukset. Muihin tarkastuksiin kuuluvat valvontakohteen ilmoituksen tai hakemuksen käsittelyyn liittyvät ennakkotarkastukset, käyttöönottotarkastukset tai toimijan vaihtumiseen liittyvät tarkastukset. Näihin tarkastuksiin kuuluvat myös terveyshaitan selvittämiseksi tehtävät tarkastukset asunnoissa, kouluissa, päiväkodeissa ja muissa samankaltaisissa kohteissa. Myöskään häiriötilanteiden, kuten talousvesiepidemian selvittämiseksi tehtävät tarkastukset eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Valitusten ja muiden viranomaisten valvontapyyntöjen vuoksi voidaan tehdä tarkastuksia, jotka eivät kuulu suunnitelmalliseen valvontaan. Asiakkaiden yhteydenottoihin liittyvä ohjaus ja neuvonta on myös tärkeä työtehtävä. Muita tärkeitä, ei suunnitelmaan kuuluvia tehtäviä terveydensuojelussa ovat: Yhteistyöpalaverit (ELY, AVI, Naapuriyksiköt, labrat ym.), erilaiset suunnitelmat (valvontatutkimussuunnitelma, pohjavesialueiden suojelusuunnitelmat), riskinarvioinnit, omavalvontaohjeistus, kaavoitusasiat ja yleinen elinympäristön terveyshaittojen ennaltaehkäisy, lausunnot, leväseuranta.

Lausuntojen antaminen on lisääntynyt merkittävästi. Terveydensuojeluviranomainen antaa lausuntoja mm. ympäristö- ja rakennuslupiin sekä kaavoitukseen liittyen.

Terveydensuojelulakiin on kirjattu toiminnanharjoittajan omavalvontavelvoite. Toiminnanharjoittajan on tunnistettava toimintaansa mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat toiminnot sekä pyrittävä ennalta ehkäisemään ja vähentämään niitä. Suunnitelmallisessa valvonnassa on vuoden 2022 aikana annettu toiminnanharjoittajille tietoa omavalvontavelvoitteesta. Edelleen tulee tukea toiminnanharjoittajia omavalvonnan suorittamisessa ja erityisesti riskien tunnistamisessa. Omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli.

4.7 Pakkokeinojen käyttö

Kunnan terveydensuojeluviranomaisella on oikeus antaa yksittäisiä kieltoja tai määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi. Mikäli terveydensuojelulain 51 §:ssä tarkoitettu terveyshaitta ulottuu laajalle alueelle tai muutoin on erityisen merkityksellinen, Valvira voi antaa määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen syntymisen ehkäisemiseksi. Mikäli määräyksiä tai kieltoja ei noudateta, valvontaviranomainen voi velvoittaa asianomaista ryhtymään toimenpiteisiin. Aluehallintovirasto tai kunnan terveydensuojeluviranomainen voi tehostaa tämän lain nojalla antamaansa kieltoa tai määräystä uhkasakolla tai uhalla.

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen ympäristölautakunta on delegoinut hallinnollisia pakkokeinoja koskevaa toimivaltaa viranhaltijoille terveydensuojelulain 7 §:n mukaisesti.

4.8 Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen

4.8.1 Suunnitelmallinen näytteenotto

Talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista säädetään isojen vesilaitosten osalta Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) asetuksessa 1352/2015 ja pienten vesilaitosten laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista STM:n asetuksessa 401/2001.

Vesilaitos päivittää valvontatutkimusohjelmansa vähintään viiden vuoden välein, tarvittaessa useamminkin yhteistyössä valvontaviranomaisen kanssa. Vesilaitoskohtaisessa valvontatutkimusohjelmassa kuvataan vesilaitoksen käyttötarkkailu- ja viranomaisnäytteenotto. Kaikesta näytteenotosta huolehtii pääsääntöisesti vesilaitoksen tai laboratorion koulutettu näytteenottaja. Mikäli valvontatutkimusohjelman mukaisesti otetussa talousvesinäytteessä ilmenee laatusuosituksen-, -tavoitteiden tai -vaatimusten ylitys, on siitä ilmoitettava terveydensuojeluviranomaiselle. Vesilaitoksen koulutettu näytteenottaja, muu sopimuksen mukainen näytteenottaja tai ympäristötarkastaja ottaa uusintanäytteet ja ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin.

Uima-allasveden laatuvaatimuksista ja näytteenotosta on säädetty STM:n asetuksessa (315/2002). Mikäli allasveden laatu ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, ryhdytään tarvittaviin toimenpiteisiin ja otetaan uimavedestä uusintanäyte. Uima-allasvesien näytteet otetaan viranomaisen toimesta (taulukko 6).

Uimarantavesien laatuvaatimuksista ja näytteenotosta säädetään EU-rantojen osalta STM:n asetuksessa (177/2008) ja pienten yleisten uimarantojen ja muiden uimarantojen osalta STM:n asetuksessa (354/2008). Uimarantavesien näytteenotosta vastaa viranomainen (taulukko 6).

Taulukko 6. Uimavesien näytteenottosuunnitelma 2022.

Näyte- tyyppi	Kohde	Koh- teiden lkm	Näyte- määrä/ kohde/ vuosi	Näyte- määrä yht. kpl/v	Analyysit
Uima-allas- vesi	Uimahallit	3	4-10	47	Heterotrofinen pesäkeluku 22 °C, Heterotrofinen pesäkeluku 36°C, Pseudomonas aeruginosa, Sameus, pH-arvo, sidottu kloori, vapaa kloori, (nitraatti, KmNO4-luku, urea, trihalometaanit)

Uimaranta- vesi	EU-uimaranta	1	4	4	E.coli, suolistoperäiset enterokokit, pH
Uimaranta- vesi	Pienet yleiset uimarannat	9	3	27	E.coli ja suolistoperäiset enterokokit
Uimavesi	Talviuinti- paikat	2	2	2	E.coli ja suolistoperäiset enterokokit

Puhtausnäytteitä voidaan ottaa puhtaanapidon toimivuuden tarkistamiseksi eri valvontakohteiden (esimerkiksi yleiset saunat ja niiden pesu- ja wc-tilat sekä kauneushoitolat ja muut ihonkäsittelytilat) valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen yhteydessä. Tällöin näytteenotosta aiheutuneet kustannukset laskutetaan toimijalta.

4.8.2 Muu näytteenotto

Valvontasuunnitelman mukainen tarkastus voi sisältää myös ilmanvaihtoon, lämpötiloihin ja rakennekosteuteen liittyviä alustavia mittauksia. Terveystoiminnan valvontakohteiden osalta voidaan joutua selvittämään myös sisäilman laatua näytteenotoilla ja mittauksilla. Sisäilman terveyshaitan selvittämiseen kuuluvat tutkimukset tai näytteenotot ohjataan ostamaan kyseiseen toimintaan erikoistuneelta yritykseltä. Tutkimuksessa käytetyt menetelmät tulee hyväksyttävä ennakolta valvontaviranomaisella. Ulkopuolisella asiantuntijalla tulee olla terveystoimintalain (763/1994) 49 §:n mukaisesti tarvittava asiantuntemus ja pätevyys. Mahdolliset tutkittavat näytteet tulee tutkituttaa terveystoimintalain (763/1994) 49 a §:n mukaisesti Ruokaviraston hyväksymässä laboratoriossa. Viranomaisen toimesta voidaan ottaa näytteitä myös yksityisistä kaivoista, jolloin asiakas vastaa näytteenotto-, lähetys- ja analysointikustannuksista.

4.9 Suunnitelmallisen valvonnan painopistealueet

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveystoimintalain valvontaohjelman painopisteet, joita ovat omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen. Terveystoimintalaki sisältää yleisperiaatteen, jonka mukaan toiminnanharjoittajan on suunniteltava ja toteutettava toimintansa siten, että terveyshaittojen syntyminen ehkäistään. Toiminnassa otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon yksilöiden tai ryhmien erityinen herkkyys ja niistä seuraavat erityisvaatimukset.

Ennaltaehkäisevää työtä tehdään esimerkiksi epidemioiden selvitystyöryhmässä, joka kokoontuu säännöllisesti vuosittain keskustelemaan ajankohtaisista asioista. Ennaltaehkäisevää työtä on myös lausuntojen antaminen ympäristö- ja rakennuslupahakemuksista sekä kaavoista. Selänteen ympäristöterveydenhuollossa viranomaisyhteistyö ympäristönsuojelun ja rakennusvalvonnan kanssa liittyy jokapäiväiseen työhön, koska toimitaan samassa valvontayksikössä. Taulukossa 7 on esitetty valtakunnallisen terveystoimintalain valvontaohjelman tavoitteet vuosille 2020-2024.

Taulukko 7. Valtakunnallisen terveystoimintalain valvontaohjelman painopisteet 2020-2024.

Kohde	2020–2024 Terveystoimintalain valvontaohjelman painopisteet
Omavalvonnan tukeminen	Toiminnanharjoittajien tukeminen riskien tunnistamisessa, joista voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa
	Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynnillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa

	Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen
Elinympäristöterveyden edistäminen ja yhteistyö	Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä
	Terveydensuojelun huomioiminen suunnittelussa ja päätöksenteossa; annetaan lausuntoja kaavoitus- ja ympäristölupaprosessissa
	Häiriötilannesuunnitelman uudistaminen yhdessä Ympäristöpalvelut Helmen, Peruspalvelukuntayhtymä Kallion ja Kalajoen kanssa

Peruspalvelukuntayhtymä Selänteen vuoden 2020 ja 2021 tavoitteena talousvesivalvonnassa oli vesilaitosten riskinarviointien hyväksyminen kaikilla vesilaitoksilla. Talousveden valvontaa kohdennetaan erityisesti talousveden laatuun vaikuttavien riskien arvioimiseksi ja hallintatoimenpiteiden määrittämiseksi. Terveydensuojeluviranomainen tekee yhdessä vesilaitosten kanssa riskinarvioinnin talousveden laatuun vaikuttavista tekijöistä sekä niiden hallinnasta. EU-raportoitavien vesilaitosten osalta riskinarviointi on jo tehty.

Kun riskinarviointi on laadittu, talousvesilaitos hakee riskinarvioinnin hyväksymistä valvontaviranomaiselta. STM:n asetuksen 1352/2015 piiriin kuuluvien vesilaitosten osalta riskinarvioinnit on hyväksytty ja osalla jo päivitettykin kertaalleen. Tätä pienempien vesilaitosten riskinarviointien hyväksyminen suoritetaan valvontasuunnitelmien mukaisilla tarkastuksilla normaalissa tarkastusrytmissä. Terveydensuojeluviranomaisen on huolehdittava, että tieto riskinarvioinnin suorittamisesta ja yhteenvedo sen tuloksista ovat veden käyttäjien saatavilla. Pienten, asetuksen 401/2001 mukaisilla laitoksilla työ on pääsääntöisesti kesken.

Talousvesilaitoksen riskinarvioinnin hyväksymisen jälkeen valvontatutkimusohjelmat on päivitettävä riskinarviointiin pohjautuen. Päivitykset tehdään terveydensuojeluviranomaisen ja talousvesilaitoksen yhteistyönä. Riskiarviointityöhön, riskinarviointien hyväksymiseen sekä valvontatutkimusohjelmien päivittämiseen varataan vuodelle 2021 ja 2022 riittävästi aikaa.

Koulujen, päiväkotien ja yksityisasuntojen sisäilmaan liittyvät tutkimukset ja näytteenotot ohjataan tilaamaan ko. alaan erikoistuneilta yrityksiltä tai henkilöiltä. Koulujen tarkastuksille osallistuvat mahdollisuuksien mukaan työterveys- ja kouluterveydenhoitaja, kiinteistöstä vastaava, koulun rehtori/johtajaopettaja, tarvittaessa muu työntekijöiden edustaja sekä terveysvalvonnan edustaja (tai edustajat).

Vuonna 2021 ja 2022 aikaa varataan myös VATIn jatkokehitykseen ja kohdetietojen läpikäymiseen vuoden 2022 alussa voimaan tulevan valvonnan perusmaksun takia.

4.10 Projektit

Majoitustoimintaan tarkoitetut tilat kartoitetaan vuoden 2023 kuluessa. Majoitushuoneistoilmoitus pyydetään kohteilta, jotka eivät ole tehneet huoneistoilmoitusta. Ilmoitetut majoitustoimintaan tarkoitetut tilat tallennetaan Vati-tietokantaan ja otetaan suunnitelmallisen valvonnan piiriin.

Vuonna 2023 valvontakäynneillä otetaan esiin energiansäästöön ja sen terveysvaikutuksiin liittyvät asiat (ilmanvaihdon säädöt, veden lämpötila ym. asiat).

Selänteen valvontayksikössä on hankittu osaamista paikkatiedon hyödyntämisessä ja paikkatietoa pyritäänkin hyödyntämään aikaisempaa enemmän valvonnassa ja häiriötilannesuunnitelmissa vuonna 2023.

5 TUPAKKA- JA LÄÄKELAIN VALVONTASUUNNITELMA

5.1 Tupakkalain valvonnan tavoitteet ja kunnan valvontasuunnitelma

Tupakkalaki (549/2016) ohjaa tupakkavalvontaa. Tupakkalain tavoitteena on lopettaa tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käyttö. Laissa on säädetty keinoista, joiden tavoitteena on ehkäistä

tupakkatuotteiden käytön aloittamista, nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistää tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojella väestöä altistumiselta niiden savulle. Kunnan valvontaviranomaisen on lain mukaan huolehdittava alueellaan paikallisesta toiminnasta yhdessä hyvinvointialueen kanssa tupakoinnin lopettamiseksi. Kunta valvoo:

- tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
- tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
- tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevien säännösten noudattamista

Kunta laatii ja hyväksyy tupakkalain noudattamisen säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelman. Tupakkalain valvontasuunnitelman laatimista ohjaavat tupakkalaki, Valviran laatima tupakkalain valtakunnallinen valvontaohjelma, edellisen vuoden valvontasuunnitelman toteuma sekä mahdolliset aluehallintoviranomaisen valvontayksikköön tekemät AJO-käynnit.

Valvonnan tulee olla laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Valvontasuunnitelmaan kirjataan tupakkalain mukainen valvonta, joka on mahdollista suunnitella etukäteen. Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi aikaa kuluu myös esimerkiksi erilaisten valitusten tai ilmiäntöjen käsittelyyn, vähittäismyyntilupahakemusten käsittelyyn, mahdollisten asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittelyyn sekä yleiseen neuvontaan ja ohjaukseen.

5.2 Tupakkalain valvonnan sisältö

5.2.1 Lupamenettely

Tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän myyntipaikka- ja luvanhaltijakohtaisen vähittäismyyntiluvan perusteella. Liikennevälineessä tapahtuvaan tupakkatuotteiden myyntiin luvan myöntää luvanhakijan kotikunta.

Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntilupa myönnetään kirjallisesta hakemuksesta, jos hakija on esittänyt hyväksyttävät laissa mainitut asiapaperit ja selvitykset. Myyntiluvasta peritään hyväksytyn taksan mukainen maksu. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäismyyntiluvan haltijalta peritään vuosittainen myyntipistekohtainen valvontamaksu.

5.2.2 Tupakkalain mukaiset tarkastukset

Kunnan tehtävänä on tarkastaa tupakkatuotteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntiä ja sijoittelua myyntipisteessä, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden mainontaa ja muuta myynninedistämistoimintaa. Lisäksi kunta valvoo, että tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikoissa myytävien tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat säännösten mukaisia, ja ettei myynnissä ole savuketta tai kääretupakkaa, jossa on tunnusomainen tuoksu tai maku. Kunta tekee tarvittaessa ilmoituksen Valviralle, mikäli havaitsee säännöstenvastaisia vähittäismyyntipakkauksia tai tuotteita. Kunta huolehtii lisäksi siitä, että vähittäismyyjä ei jatka selvästi lainvastaisen tuotteen myyntiä kuluttajille. Kunta valvoo myös tupakointikieltojen ja -rajoitusten noudattamista toimialueellaan.

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalaissa asetettujen vaatimusten mukaisia. Tarvittaessa annetaan ohjeita, toimenpidekehotuksia ja määräyksiä, jotta lain edellytykset toteutuvat. Tarkastukseen liittyy tavallisesti aistinvaraista tarkastelua ja arviointia sekä mahdollisesti mittauksia ja näytteenottoa jatkotutkimuksia varten. Tarkastuksella käydetään Valviran laatimia valvontalomakkeita ja tehdyt havainnot kirjataan tarkastuskertomukseen, joka tehdään ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin.

Tupakkalain toteutumista voidaan valvoa samalla, kun valvontakohteeseen kohdistetaan muuta ympäristöterveydenhuollon valvontaa. Esimerkiksi elintarvikemyymälöihin ja kioskeihin kohdistuvan elintarvikelain valvonnan yhteydessä on luontevaa yhdistää myös tupakkalain ja lääkelain perusteella tehtävää valvontaa. Samoin tupakointikieltojen noudattamista valvotaan esimerkiksi kouluihin ja päiväkoteihin terveydensuojelulain nojalla tehtävien tarkastusten yhteydessä.

Valituksiin tai ilmiantoihin perustuvat suunnittele mattomat valvontatapaukset hoidetaan ensisijaisesti suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä niiden taustalla on yleensä epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta.

5.3 Tupakkalain mukaiset pakkokeinot

Kunnan viranomaisen voi tapauskohtaisesti harkita, riittääkö tupakkalain vastaisen toiminnan seuraamukseksi rikkomuksen tai laiminlyönnin toteaminen, opastaminen ja kehoitus korjata tilanne. Jos tämän ei katsota riittävän, kunnan antama kielto, vähittäismyyntiluvan peruuttaminen ja uhkasakko ovat mahdollisia toimenpiteitä lainvastaisen toiminnan lopettamiseksi.

5.4 Valvontakohteet

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat tupakointitilalliset ravintolat, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden myyntipaikat ja tupakkatuotteiden tukkumyyntipaikat. Tarkastustiheyksissä ja tarkastukseen käytettävissä ajassa noudatetaan Valviran Valtakunnallinen tupakkalain valvontaohjelma vuosille 2020–2024, päivityksessä vuosille 2023–2024 antamia ohjeita. Tarkastustiheys perustuu Valviran laatimaan riskinarviointiin.

Ohjelmakauden aikana tarkastuksia voidaan lisäksi tarvittaessa kohdentaa riskinarvioinnin perusteella, mikäli valvontakohteella on riskejä lisääviä tekijöitä. Tällaisia voivat olla esimerkiksi:

- valvontahistoriasta ilmenevät aiemmat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin
- omavalvonnan puutteellisuus
- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammaiset, sairaat)

Tupakkalain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä, suunnitellut tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika on esitetty liitteessä 3.

5.5 Valvonnan painopisteet ja projektit

Valtakunnallisia tupakkalain valvontaohjelman painopisteet vuosille 2020–2024 ovat omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ennaltaehkäisevän päihdetyön kanssa, laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö sekä tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta.

Taulukko 8. Tupakkalain valvontaohjelman painopisteet vuosille 2020–2024

Toimintavuosi	2020	2021	2022	2023	2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö		Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta		
	Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa				

5.5.1 Yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukee tupakkalain valtakunnallisen valvontaohjelman toinen painopiste, yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa. Eri tahojen välinen yhteistyö on keskeisessä roolissa myös EPT-lain soveltamisessa. Tätä tavoitetta edistetään Peruspalvelukuntayhtymä Selänneessä osallistumalla ehkäisevää päihdetyötä kunnassa tai seudulla harjoittavien tahojen toimintaan. Painopisteen tavoitteena on kehittää tupakkalain valvovien viranomaisten ja ehkäisevän päihdetyön yhteistyötä niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista.

Ympäristöterveydenhuolto on mukana kuntien moniammatillisissa työryhmissä ideoimassa ja toteuttamassa ehkäisevän päihdetyön viikon ohjelmaa ja tempauksia. Lisäksi vuonna 2023 pyritään kartoittamaan yhteistyömahdollisuuksia Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen kanssa.

5.5.2 Omavalvonnan tukeminen

Tupakkalain valvonta tukeutuu viranomaisvalvonnan lisäksi toiminnanharjoittajien itse harjoittamaan valvontaan ja toiminnansäätelyyn (omavalvonta). Tupakkalaissa omavalvontasuunnitelman laatimisvelvollisuudesta on erikseen säädetty tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden myynnin sekä tupakointilallisten ravitsemisliikkeiden osalta. Näiltä osin omavalvonta on elinkeinonharjoittajalle pakollista. Tupakkalain valvovan viranomaisen toiminnalla voidaan lisäksi tarjota esimerkkejä ja herättää keskustelua sellaisista omavalvonnan sovellusalueista, jotka eivät suoraan seuraa elinkeinonharjoittajalle säädetystä velvollisuudesta.

Valvontakohteiden riskinarvioinnin näkökulmasta toiminnanharjoittajien omavalvonnalla ja sen toimivuudella on merkittävä rooli. Omavalvonnan toimivuuden arvioinnin osalta on perinteisesti tukeuduttu pääasiassa tarkastuksilla saatua valvontatietoon, mikä ei välttämättä tue valvontakohteen ajantasaisista riskinarviointia parhaalla mahdollisella tavalla.

Painopisteen tavoitteena on auttaa parantamaan toiminnanharjoittajien omavalvonnan laatua, lisätä valvonnan näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä edistää valvontakohteista tehtävää riskinarviointia.

5.5.3 Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkauksiin on tullut 20.5.2019 alkaen pakollisina ominaisuuksina turvaominaisuusmerkintä sekä jäljitettävyyjärjestelmän mukainen yksilöllinen tunniste. Näiden pakkausmerkintöjen avulla pystytään varmistumaan tupakkatuotteen aitoudesta sekä jäljittämään tuote valmistuksesta aina vähittäismyyntiin asti. Vähittäismyyntipakkausten uusien pakollisten merkintöjen tarkoituksena on ehkäistä tupakkatuotteiden laitonta kauppaa.

Tupakkalain mukaisessa myynnin valvonnassa kiinnitetään vähittäismyyntipakkausten osalta erityistä huomioita uusiin pakollisiin merkintöihin. Painopisteen tavoitteena on varmistaa, että tupakkatuotteiden vähittäismyyntipakkausten uusien pakollisten merkintöjen valvontaa suoritetaan osana myyntipaikan valvontaa silloin, kun tarkastus kattaa myös vähittäismyyntipakkausten merkinnät.

Lisäksi valtakunnallisena tavoitteena on edistää viranomaisten välistä yhteistyötä tupakkatuotteiden laittoman kaupan ehkäisyn näkökulmasta. Vuosina 2022–2024 toteutetaan ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teemaa yhdenmukaisesta valvonnasta ja yhteistyöstä keskittymällä valvonnassa niihin osa-alueisiin, joissa kunnilla ja Valviralla on päällekkäistä valvonta-toimivaltaa.

5.5.4 Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta

Kuntien toteuttamassa tuotevalvonnassa vuosina 2023–24 korostuu toukokuussa 2022 voimaan tullut tupakkalain muutos. Tupakkalailla säädetään tupakkatuotteiden, sähkösavukkeiden ja täyttösäiliöiden vähittäismyyntipakkausten merkinnöistä niin, etteivät ne saa merkinnöiltään tai muulta ulkoasultaan erottua muiden vastaavien tuotteiden vähittäismyyntipakkausista (pakolliset ja sallitut merkinnät). Muutoksella säädetään myös savukkeiden, täyttösäiliöiden ja nikotiininesteen ulkoasua koskevista vaatimuksista. Pakkausten ja tuotteiden ulkoasun yhdenmukaisuutta koskeva sääntely tulee voimaan 1.5.2023.

Kuntien on myyntipakkausten merkintöjä koskevassa valvonnassaan hyvä huomioida myös muusta lain-säädännöstä tulevat veloitteet. Esimerkiksi jätelain (646/2011) nojalla kansallisesti toimeenpantu SUP-direktiivi edellyttää tupakkatuotteita ja suodattimia koskevia merkintävaatimuksia, joita koskevista mahdollisista puutteista kunnan on ilmoitettava jätelain valvontaviranomaisena toimivalle Turvallisuus- ja Kemikaalivirastolle (Tukes).

Tupakkalaissa säädettyjä tuotteita koskee ehdoton markkinointikielto. Markkinointikieltoa koskeva sääntely kattaa kaikki tupakkalaissa tarkoitetut tuotteet sekä kaiken myyninedistämistoiminnan. Markkinointia voidaan tehdä monien eri kanavien kautta ja yhä enemmän sitä toteutetaan internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Tarkastusten yhteydessä käydään läpi myös myyntipaikan mahdolliset verkko- ja sosiaalisen median sivut ja puututaan mahdollisiin mainonnallisiin elementteihin.

Myös markkinoinnin valvonnan toteuttamisessa kiinnitetään huomiota viranomaisyhteistyön toimivuuteen. Viranomaisten välinen tiivis yhteistyö paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasolla mahdollistaa tehokkaan puuttumisen tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden markkinointikiellon valvontaan. Tupakkalain alaisten tuotteiden haittojen osalta erityisenä suojeltavana ryhmänä on pidetty lapsia ja nuoria, ja tätä muun muassa laajalla markkinointikiellon sääntelyllä ja sen noudattamisen valvonnalla pyritään turvaamaan.

5.6 Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta

5.6.1 Valvonnan tavoitteet

Tupakasta vieroituksen edistämiseksi nikotiinikorvausvalmisteita voidaan luvanvaraisesti myydä tupakkaa myyvissä kaupoissa, kioskeissa ja huoltoasemilla. Nikotiinikorvaushoitoon tarkoitettujen lääkevalmisteiden myynnillä on tarkoitus parantaa tupakoinnin lopettamista haluavien mahdollisuutta saada tällaisia tupakoinnin lopettamista helpottavia lääkevalmisteita ja siten edistää terveyttä.

5.6.2 Lupamenettely

Läkelain (395/1987) 54a §:n mukaan kunnat myöntävät nikotiinikorvausvalmisteiden vähittäismyyntiluvat ja valvovat valmisteiden myyntiä. Läkelain mukaisten vähittäismyyntilupien myöntämisestä peritään taksan mukainen maksu.

5.6.3 Tarkastusten sisältö ja tiheys

Viranomaisen tulee läkelain mukaan omasta aloitteestaan ja tehtyjen ilmoitusten perusteella tarkastaa nikotiinikorvausvalmisteiden varastointi- ja myyntipaikkoja sekä valvoa nikotiinikorvausvalmisteiden myyntiä. Jos tarkastuksessa tai muutoin havaitaan läkelain tai sen nojalla annettujen säädösten vastaista toimintaa, valvontaviranomaisen tulee kieltää toiminta ja määrätä säännösten vastainen toiminta lopetettavaksi.

Nikotiinikorvausvalmisteiden myynnin valvonnassa tarkastetaan mm.:

- elinkeinonharjoittajan lupa myydä nikotiinikorvausvalmisteita
- kirjallinen omavalvontasuunnitelma
- valmisteiden sijoittelu myyntipaikassa
- valmisteiden säilytysolosuhteet sekä viimeiset myyntipäivät

Tarkastuksella tehdyt havainnot kirjataan tarkastuskertomukseen, joka tehdään ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus ja tiedonhallintajärjestelmä Vatiin.

Valvontakohteille tehdään tarkastuksia tupakkalain mukaisen valvonnan yhteydessä. Vuoden 2023 aikana tarkistetaan, että kaikki nikotiinikorvausvalmisteita myyvät toimipaikat ovat Vati-rekisterissä.

Läkelain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä, suunnitellut tarkastustiheydet ja tarkastuksiin keskimäärin käytettävä aika on esitetty liitteessä 3.

Liite 1: Elintarvikevalvonnan valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2023

VALVONTAKOhteet			RUOKAVIRASTO		SELÄNNE	
LUOKKA	Toimintatyyppi	Valvontakohteiden lkm yhteensä	Valtakunnallinen tarkastustiheys	Tarkastukseen käytettävä aika -suositus (h) / kohde	Tarkastusten määrä vuonna 2023 riskinarviointi huomioiden	Valvontaan käytettävä aika (h) vuonna 2023 riskinarviointi huomioiden
Alkutuotanto	Maidontuotanto	141	0,2	4	20	80
	Lihantuotanto / naudat	51	tarvitta- essa	3	0	0
	Munantuotanto	2	0,3-0,5	3	1	3
	Puutarhaviljely, avomaa	9	0,3-0,5	3	9	27
	Kalastus	8	tarvitta- essa – 0,3	3	8	21
	Hunajantuotanto	3	tarvitta- essa	3	3	9
Kala-ala	Tuoreiden kalastustuotteiden käsittely	1	1-8	3-5	1	3
Vilja- ja kasvisala	Leipomotuotteiden valmistus, helposti pilaantuvia	6	0,5-3	2-5	5	15
	Leipomotuotteiden valmistus, ei helposti pilaantuvia	2	0,35-1	2-3	2	6
	Kasvis-, marja- ja hedelmätuotteiden valmistus	2	0,5-3	2-5	0	0
Myynti	Elintarvikkeiden vähittäismyynti	31	0,35-3	2-5	15	31
	Kuluttajan tuotteiden käsittely	1	0,5	2	1	2
Tarjoilu	Ravintolatoiminta	25	0,35-2	2-4	20	60
	Grilli- ja pikaruokatoiminta	6	0,35-1	2-3	2	4
	Kahvilatoiminta	11	0,35-1	2-3	6	12
	Pubitoiminta	2	0	0	0	0
	Suurtalous, laitoskeittiö	27	0,5-3	2-5	20	40
	Suurtalous, keskuskeittiö	11	0,5-3	2-5	10	20
	Suurtalous, tarjoilukeittiö	27	0,35-1	2-3	8	16
	Pitopalvelu	1	0,35-2	2-4	1	3
Kuljetus	Elintarvikkeiden kuljetus	5	0,35-0,5	2	0	0
Elintarvikekontaktimateriaalit	Elintarvikekontaktimateriaalien valmistus	1	0,5-1	2-3	1	3
Kansalliset toiminnalliset helpotukset	Lihan käsittely	3	0,5-1	2-3	3	6
Yhteensä		376			136	361
Työaika (htpv)						48,13
Työaika (htv)						0,22

Tarkastustiheys: 2 = kaksi kertaa vuodessa, 1 = kerran vuodessa, 0,5 = joka toinen vuosi, 0,35 = joka kolmas vuosi, 0,2 = joka viides vuosi

Liite 2: Terveysturvallisuuden valvontakohteiden lkm ja tarkastustiheys 2023

VALVONTAKOhteET	Valvontakohteiden lkm yhteensä	VALVIRA		SELÄNNE	
		Valtakunnallinen tarkastustiheysuositus	Tarkastukseen käytettävä aika -suositus (h) / kohde	Tarkastusten määrä vuonna 2023 riskinarviointi huomioiden	Valvontaan käytettävä aika (h) vuonna 2023 riskinarviointi huomioiden
Toimintatyyppi					
Talousvesilaitos, jossa vedentoimitus >1000 m3/d tai vähintään 5000 käyttäjää	2	1	4-15	2	20
Talousvesilaitos, jossa vedentoimitus 10-999 m3/d tai 50-4999 käyttäjää	6	1 (0,5 jos vain jakelua)	4-15	5	40
Talousvesilaitos, jossa vedentoimitus < 10m3/d tai alle 50 käyttäjää	11	0,5 (0,3 jos vain jakelua)	2-6	8	48
Vedenottamot (talousveden tukkumyynit)	2	1	3	2	12
Lasten ja nuorten kohteet: Kerhotilat, nuorisotilat ja leirikeskukset, lasten iltapäiväkerhot	20	0,25	2-4	4	16
Esiopetus	2	0,3	5-15	1	5
Peruskoulu	13	0,3	5-15	4	20
Lukio	4	0,3	5-15	3	15
Ammattioppilaitos	2	0,3	5-15	0	0
Muut koulut ja oppilaitokset	1	0,3	5-15	0	0
Aamiaismajoitus ja maatilamatkailu	6	0,2	2-4	0	0
Hotelli	5	0,2-0,3	2-4	2	8
Hostelli, retkeilymaja, huoneistohotelli tms.	2	0,2	2-4	0	0
Lomakeskusten ja leirintäalueiden mökit	4	0,2	2-4	1	4
Muu loma-asuntojen ammatt. tarjoaminen	9	0,2	2-4	5	20
Muu majoitustoiminta	5	0,2	2-4	0	0
Kosmetologiset huoneistot	12	0,25	2-3	8	24
Tatuointi ja lävistys	1	0,25	2-3	1	3
Päiväkoti, ryhmäperhepäiväkoti	14	0,3	2-6	5	20
Leikkitoiminta, muu päivätoiminta	3	0,3	2-6	0	0
Lastenkodit, koulukodit ja nuorisokodit	1	0,3	2-6	1	6
Vanhusten tehostetun palveluasuminen	8	0,3	2-6	6	36
Kehitysvammaisten tehostettu palveluasuminen	5	0,33-0,35	2-6	1	6
Muut yksiköt	1	0,3	2-6	0	0
Mielenterveys- ja päihdekuntoutujien tehostettu palveluasuminen	6	0,3	2-6	4	24
Yleiset uimarannat (EU-uimarannat)	1	1	2-4	1	4
Pienet yleiset uimarannat	8	1	2-3	8	24
Yleiset altaat	4	1	4-5	4	20
Yleiset saunat	7	0,2-0,3	2-3	1	3
Yleinen liikuntatila	13	0,2	2-4	2	8
Yhteensä	179			79	386
Työaika (htpv)					51,5
Työaika (htv)					0,2

Tarkastustiheys: 2 = kaksi kertaa vuodessa, 1 = kerran vuodessa, 0,5 = joka toinen vuosi, 0,3 = kerran kolmessa vuodessa, 0,25 = kerran neljässä vuodessa, 0,2 = kerran viidessä vuodessa

Liite 3: Tupakka- ja lääkelain mukaisten valvontakohteiden lukumäärä ja tarkastustiheys 2023

VALVONTAKOHEET			VALVIRA		SELÄNNE	
Kohderyhmä		Valvontakohteiden lkm yhteensä	Tarkastukseen käytettävä aika (h) / kohde	Tarkastustiheysosuus	Tarkastusten määrä 2023	Valvontaan käytettävä aika (h) 2023

Tupakointikiellot ja rajoitukset	Ravintola tai muu ravitsemisliike, jossa on erillinen tupakointitila	0	2	0,3	0	0
Tupakkatuotteiden myynti, mainonta ja esilläpito	Vähittäismyynti (myös tukkumyymälät, joissa on vähittäismyyntiä)	23	2	0,5	15	30
	Tupakkatuotteiden tukkumyynti	0	2	0,5	0	0
			LÄÄKELAKI		SELÄNNE	
Nikotiinikorvaushoitotuotteiden myynnin valvonta	Vähittäismyynti	13	2	oma-aloitteisesti	0	0

Yhteensä	36				15	30
Työaika (htpv)						4
Työaika (htv)						0,018